

MYTOLOGI FOR DUMMIES 3: VERDENSALDERMODELLEN IFØLGE NEUTZSKY-WULFF

af Chresteria

Denne artikel er en første, kort gennemgang af VERDENSALDERMODELLEN, hvor især de enkelte aldre vil blive karakteriseret. Som nævnt i den foregående artikel, hvor de antikke kilder til verdensaldermyten blev gennemgået, er denne model ikke det samme som den antikke myte, men en mytologi-analysemodel, der baserer sig på antikkens tankegang. Næste artikel vil i forlængelse af gennemgangen her se nærmere på sølvalderens opdeling i tidlig og sen sølvalder.

Det er vigtigt indledningsvist at gøre sig klart, at disse aldre eller perioder, selv om de selvfølgelig er en beskrivelse af den kulturelle udvikling, anvendes til at karakterisere forskellige træk i myterne, der hører til den pågældende alders verdensforståelse, og ikke nødvendigvis til kronologisk at tidsfæste myten (se også den foregående artikel).

Udtrykket 'aldre' skal derfor forstås bredt. Selv om den enkelte alder er knyttet til et historisk, kulturelt tidsafsnit (jæger-samler-kultur, agerbrug osv.), indeholder selve kilderne, som jo alle er fra historisk tid, næsten altid på én gang træk fra flere forskellige aldre. Myterne, som vi kender dem, indeholder på denne måde forskellige elementer, der ikke alle rækker lige langt tilbage.

Man kan også se, at enkelte kulter, især mysteriekulter, som optræder i et bestemt tidsafsnit, bevidst søger tilbage mod en tidligere periodes verdensopfattelse. Dette gælder f.eks. de eleusinske mysterier samt en parallel kvindeindvielseskult som Artemis-/Dianakulten. Der er altså flere måder, hvorpå yngre og ældre træk kan kombineres.

Ofte bærer myterne vidnesbyrd om et magtskifte mellem guder og kulter, og en sådan senere tids udformning af en myte ses typisk at fordømme en tidligere guddom og dennes tilhængeres anskuelsesvinkel. Man ser således som et gentaget træk, at tidligere gudepar i senere mytevarianter nu pludselig straffes for at have udgivet sig for guder.

De forskellige mytevarianter kan på denne måde beskrives som komplementære, idet den ene ikke udelukker den anden, men kan sameksistere med den. Spørgsmålet er blot, hvordan man skal placere brikkerne, så de giver mening.

Først og fremmest er verdensaldrene i analysemodellen udtryk for ideer og forskellige måder at opfatte kultforholdet mellem guder og mennesker på. Deres vigtigste funktion er på denne måde som en beskrivelse af kultens fokus i de enkelte mytetræk. Den rent historiske undersøgelse kan siges at komme i anden række, eller er i hvert fald et produkt af den overordnede, idémæssige.

Neutzsky-Wulffs placering af den heroiske tidsalder under, i stedet for efter, kobberalderen, giver god mening, idet 'devolutionen' nu er fortløbende (hvor menneskeslægten jo hos Hesiod pludselig med heroerne tager et spring mod det bedre, jf. den foregående artikel). Heroerne kan også blot siges at beskrive det heroiske ved kobberalderen forstået som en videreførelse af visse træk fra sølvalderen i kobberalderen, hvorfor diskussionen om, hvad der kommer først, bliver irrelevant. På trods af sådanne afvigelser kan man dog i den følgende beskrivelse sagtens genkende de antikke fremstillinger i den Neutzsky-Wulff'ske model.

GULDALDEREN

Guldalderen er historisk set tilknyttet jæger-samler-samfundet og repræsenterer dettes totemistiske tankegang. I forhold til den senere agerbrugskultur er dette at betegne som 'den saturniske tidsalder'. Jægeren frembringer selv byttedyret og verden.

Hulemalerierne, som er så kendetegnende for jæger-samler-samfundet, er således ikke så meget udtryk for afbildninger af dyrene som en decideret skabelse af dem: Hesten må først skabes (tegnes på hulens væg), før den kan jages og nedlægges.

Og da det er jægeren, der på denne måde frembringer sit bytte, er der i denne verdensanskuelse ikke lagt vægt på en skelnen mellem 'han' og 'hun'. Denne alder eller tankegang er derfor karakteriseret af en kønsløshed, og seksualiteten spiller ingen større rolle i kulten.

Forholdet mellem guder og mennesker er således asexuelt – et venskab, som det eksisterer mellem en mand og hans daimon/skytsgud. Et semitisk eksempel er Abraham, der i Første Mosebog vandrer med sin gud som med en ven og beskytter. I græsk mytologi ses et sådant venskab f.eks. mellem Zeus & Ganymedes og Apollon & Hyakinthos.

Disse forhold i det græske materiale tolkes ofte som homoseksuelle, men i guldalder-tankegangen er det venskabet, det ikke-kønslige forhold, der lægges vægt på, jf. Hesiods beskrivelse af det tætte forhold mellem guderne og guldalder-mennesket. Efter slægtens uddøen får den jo også guddommelig status (som daimones) i forhold til den næste slægt.

Totemismen giver sig udslag i kulten, hvor guden dyrkes i sin dyreskikkelse. Også mennesket har en sådan dobbeltnatur, hvilket vidner om, hvor tæt jægeren i virkeligheden er på sit byttedyr. Denne tilstand er noget, de andre aldre ser tilbage på som paradisk.

På samme måde er der heller ingen større afstand mellem guder og mennesker. Mennesket er selv guddommeligt og har det fulde ansvar for verden og dens vedligeholdelse. Guderne er nære venner og fæller, ikke fjerne størrelser. Der er således ikke brug for de ritualer, som man finder senere i den kulturelle udvikling, og som skal sikre, at de guddommelige væsener/ånden kan stige ned (eller op) til menneskenes verden.

Et godt billede er tilværelsen, som vi kender den fra Det Gamle Testamente i myten om Paradisets Have – før uddrivelsen, selvfølgelig. Syndefaldet er netop det mytologiske billede på, at der kommer en afstand mellem guder og mennesker – mennesket tillades ikke længere de samme kræfter som guderne. De har ikke længere adgang til både Livets og Kundskabens Træ, men kun til sidstnævnte, som repræsenterer den menneskelige verden med alle dens karakteristika og vilkår.

Den jødiske, og senere gnostiske, traditions Adam Qadmon, det guddommelige menneske, er udtryk for dette guldaldervæsen – en slags ur-Adam. Navnet betyder *Det østlige menneske* (fordi oprindelse sammenholdes med solens opgangssted, jf. engelsk sprogbrug the dawn of Man), og denne oprindelige Adam fremstilles ofte som en kæmpe, af hvis krop verden skabes. I nordisk mytologi spiller Ymer den samme rolle.

Metamorfosen, måske bedst kendt fra den romerske forfatter Ovids værk, er et guldaldertræk, som kan siges at udtrykke dyrets/menneskets/gudens dobbeltnatur. Ofte vil man se, at dyrets egenskaber også er menneskeskikkelsens. Tereus, der hos Ovid i *Metamorfoserne* (6.671ff.) er barsk og krigerisk, forvandles til en høge, mens den forelskede Alkyone (11.731ff.) bliver en isfugl, som bygger rede og passer sit afkom ude på havet.

Gudinden Artemis/Diana står på overgangen mellem guld- og sølvalder. Hun er jægersken i skoven, de vilde dyrs moder, svarende til havets moder hos eskimoerne. På vasemalerier ses hun ofte afbildet med en vrimmel af vilde dyr omkring sig (et motiv, der i øvrigt går igen i det arkæologiske materiale fra oldtiden generelt).

Som det vil fremgå af det følgende, er det på denne overgang, at man begynder at lægge vægt på det seksuelle – deraf forestillingen om, at de vilde dyr nu har en

moder. Jægeren frembringer ikke længere selv dyret, men må alliere sig med gudinden for at opnå jagtlykke, jf. Agamemnons mangel på samme under optakten til den trojanske krig, hvilket resulterer i ofringen af hans datter Iphigenia. Artemis kan dermed siges at repræsentere overgangen mellem guld- og sølvalder samt den tidlige sølvalder.

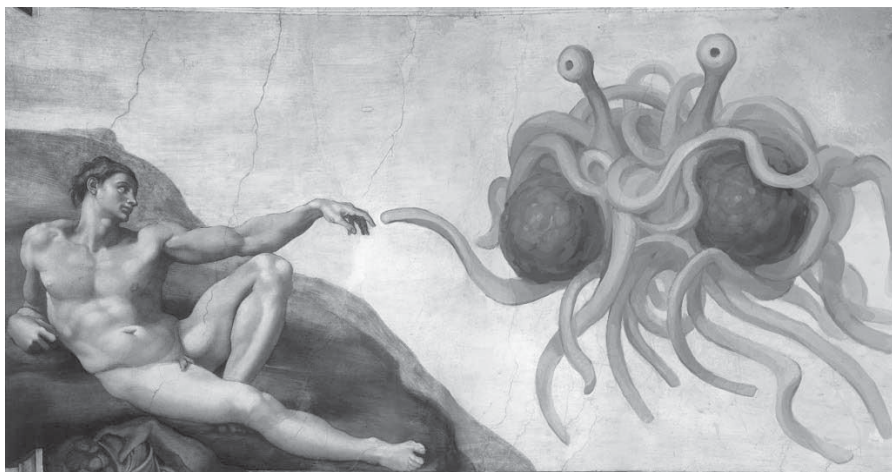
Når der avles børn i guldalderen, sker det ikke overraskende på en ukønnet/ aseksuel måde, f.eks. ved knopskydning. Athene, der springer ud af Zeus' pande, og Dionysos, der fødes anden gang af Zeus' lår, er eksempler på sådanne guldaldertræk. Hertil kommer de væsener, der beskrives som jordfødte, f.eks. de krigere, Kadmos får ved at så dragens tænder ved det kommende Theben.

Et dyr som slangen er derfor typisk for guldalderen, da den generelt opfattes som ukønnet (det er utrolig svært at se forskel på han og hun). Den besidder evigt liv og fornyer sig igennem hamskiftet. Guldalderguder kan ofte genkendes på de slangelignende træk, som igen repræsenterer det ktoniske.

Hvis man studerer Athens mytiske konger (hvilket vi vil gøre i en senere artikel), vil man opdage, at de ældste af kongerne har sådanne træk, f.eks. Kekrops, Kranaos, Erichthonios og Erechtheus. Man må da konkludere, at der er tale om en kult, hvis totem er slangen. Kekrops og Kranaos er endvidere 'jordfødte' (på græsk autochthon, hvilket vil sige, at jorden har genereret dem af sig selv).

Skabelse sker ved drab, jf. ovenfor nævnte Adam Qadmon og Ymer. Dragedrabet hører således guldalderen til og ses f.eks. i form af kampen mellem Apollon & Python, og i babylonisk mytologi Marduk & Tiamat. Ofte beskrives dette også ved, at guder eller gudelignende skikkelser slagter deres børn, f.eks. Tanatalos' udskæring og kogning af sønnen Pelops.

I myten bliver dette måltid af menneskekød, som Tantalos efterfølgende serverer for de olympiske guder, narrativt set grunden til hans fald og straf, men det er ikke desto mindre en afart af dragedrabet. Og Tantalos er et godt eksempel på en guldaldergud, som i et yngre træk af myten indordnes under de olympiske guder. Hans guddommelige karakter røbes gennem det venskab med Zeus, der som nævnt også repræsenterer guldalderen.

Til sønderlemmelsen hører den efterfølgende udspreddning af lemmerne over et stort geografisk område. Også et sådant træk hører guldalderen til. I ægyptisk mytologi spredtes Osiris' lemmer over hele Ægypten, fordi hvert distrikt skal have del i guden. Dette er også tilfældet med kong Stymphalos af Arkadien, som Pelops parterer under sin erobring af hele Olympia.

Handlingen fordømmes dog i den pågældende myte, idet forbrydelsen forårsager hungersnød i Grækenland. Fordømmelsen indtræder, fordi det ældre kultræk forkastes i den eksisterende myte-udgave. Handlingen – at fordele guden over et stort område – kan ikke bare udelades, men må i stedet gøres til noget negativt. Det er – inden for det mytologiske sprogs rammer – det samme som at sige, at dette ritual ikke længere er noget, der praktiseres.

Den dybere forståelse af detaljen i handlingen skal søges ikke i den eksisterende mytevariant, men i en guldalderversion, som man på denne måde kan rekonstruere ud fra det eksisterende materiale. I den overleverede myte optræder trækkel isoleret – resten af mytens handling omhandler en sølvalderproblematik. Dette er typisk, især for guldaldertræk – de findes ofte kun enkeltvis og meget spredt. Vi har som regel kun myterne i deres senere, omformede udgaver.

Mange guldalderguder ender derfor i det overleverede mytologiske materiale som ktoniske (underverdens-) guder, idet de kastes ned under verden. Kampen mellem olympierne og titanerne er et eksempel på en sådan nedstyrtning.

Eller de fremstilles som skaberguder. De bygger verden som demiurgen og nedkastes derefter, hvorved de sættes uden for den verden, de selv har skabt – eller rettere, de identificeres med den natur, de selv har skabt og bliver bagvedliggende guddomme. Dette skyldes, at deres skabende kraft har en destruktiv virkning på det skabte, hvis de forbliver inden for det skabte værk.

De er de gamle guder, som menneskene frygter, samtidig med, at de ikke kan undvære dem – de ktoniske kræfter, som alt udspringer af og vender tilbage til. Det er romernes Saturn, der er bundet i sit tempel hele året og kun løses til Saturnalia-festen. Her skal verden skabes på ny, og alt må derfor vendes op og ned (verdensindretningen skal reforceres) – slaverne bliver herrer for en dag, og omvendt.

SØLVALDEREN

Med agerbrugets indførelse slutter den saturniske tidsalder (jf. Ovids skildring). Seksualiteten sættes i centrum, idet bondens og livets fortsatte eksistens nu afhænger af husdyrenes forplantningsevne og jordens frugtbarhed. Bondens rigdom udspringer af frugtbart kvæg og frugtbar jord.

Hvor det før var jægerens byttedyr, er det nu afgrøderne, som skal frembringes gennem ritualerne. Disse må derfor udformes anderledes end i guldalderen. Kulten koncentrerer således om de ritualer, religionsforskerne ynder at definere som 'frugtbarhedsritualer' – et udtryk, som ikke siger særlig meget om den enorme mængde af ritualer, der ender i en sådan kategori. Frugtbarhed skal forstås som hele verdens fortsatte liv og eksistens, ikke blot afgrødernes modning, husdyravl og en lind strøm af efterkommere.

Religionens basis er nu kønsmysteriet – hvordan det mandlige & kvindelige forholder sig til hinanden. Kønnenes forening skaber verden, og alt udspringer af

seksualiteten. Jorden ses som et moderskød, der år efter år skal befrugtes af det guddommelige. Derfor er den religiøse oplevelse nu også seksuelt funderet.

Religionen er den store (kosmiske) seksualitet, mens menneskets forplantning, herunder den unge piges indvielse til kvinde og kommende hustru og moder, ses som den lille religion. De to er spejlbilleder af og griber ind i hinanden.

Man kan sige, at det tidlige agerbrug er kvindens tidsalder mere end nogen anden, idet frugtbarhed er hendes domæne. Det er hendes kraft, der er til stede i kornet.

Det er i hvert fald ikke så underligt, at hun i denne periode står i centrum i kulten.

Bonden kan ud fra denne anskuelse ses som en art kvindelig mand, idet han er underordnet den kvindedominerede verdensanskuelse, og først i kobberalderen bliver der brug for ham i krigerrollen. Kulten er derfor også typisk centreret om kvinde-indvielse.

Guldaldergudernes kønsløshed udspaltes på denne måde i sølvalderen i 'han' og 'hun'. Sex mellem kønnene resulterer i afkommet, den ny verden, jf. myten om Keyx & Alkyone, der som isfugle ved vintersolhverv i de alkyoniske dage skaber verden på ny i kraft af deres afkom, som havet bærer i reden (bl.a. gengivet i 11. bog af Ovids *Metamorfoser*).

Guderne er de samme som i guldalderen, blot kan de nu siges at få øje på menneskedøtrene, som det også beskrives i *Første Mosebog* 6.2. Dette lokker dem ned fra deres himmel, hvilket kan tolkes som et fald, set med guldalderens øjne, men ikke desto mindre et fald, der resulterer i en ny, differentieret verden.

Tænk også på Ovids omtale af skabelsen af de fire årstider, med den deraf følgende indførelse af varme somre og kolde vintre modsat guldalderens evige forår. Udspaltningen i køn er således samtidig en udspaltning i verdens modsætninger, hvorfor man med en vis ret kan hævde, at man før sølvalderen ikke kan tale om en verden, som mennesket kender den, med lys og mørke, ret og uret osv.

Dette medfører også, at der nu skelnes mellem mennesker og guder: De første mennesker spiser af Kundskaabens Træ og uddrives fra Paradisets Have, et syndefald, der sender dem ned i verden og gør dem til dødelige mennesker. Hvor mennesket før kunne siges at være ét med verden, står det nu uden for denne. Her kommer religionen ind som den mentale tilstand, hvor mennesket igen smelter sammen med verden. Religion kan derfor anskues som en griben tilbage efter en tidligere tilstand.

En sådan søgen tilbage til en tidligere 'alder' ses i mange kulturer, typisk mysteriekulturerne, der opstod som et mere personligt orienteret alternativ til statsreligionen. De eleusinske mysterier er et eksempel på en mysteriekult med udspring i sølvaldertankegang, en tankegang, der persisterer i jernalderen, hvor den oprindelige kvindeindvielse nu står åben for begge køn.

Kulturerne omkring Artemis/Diana og Demeter repræsenterer altså en sådan sølvalderindvielse. I sidstnævnte bortføres Kore, den unge pige, af underverdenens hersker til dødsriget, hvor hun må dø en rituel død for at kunne genfødes som kvinde og blive til Persephone, underverdenens dronning.

Hendes situation er parallel til kornet, der må høstes og dø for at kunne komme i jorden, så det atter kan spire. Grunden til, at hun foretager en nedfart (på græsk *katabasis*), skyldes underverdenens fremtrædende rolle i agerbrugskulten. Her kommer bondens rigdomme fra. Også mineraler graves ud af jordens indvolde.

Hades omtales på græsk som Plutos – den rige gud, idet han giver og modtager alt. Kore-Persephone er billedet på den oprindelig udelukkende kvindelige initiand/myste i de eleusinske mysterier. Hun baner ved sit cykliske eksempel vejen for dem, der skal indvies i mysterierne.

Sølvalderens seksuelle vækkelse af guldalderguderne repræsenteres ved gudinden Aphrodite. De udødelige guder lokkes til at forelske sig i dødelige kvinder, og verden ses som dette kærlighedsforhold, modsat kobberalderen, hvor den anskues som en pagt.

Det mytologiske materiale frembyder utallige eksempler på sådanne kærligheds-

affærer. Kvinden indtager på denne måde i religionen positionen som mellemed mellem guderne og verden. Hun er den, der videreformidler gudernes kraft til den dødelige mand, hvilket forklarer den store vægt på det kvindelige aspekt i det arkæologiske materiale fra tidlige agerbrugskulter i form af de mange fremstillinger af 'den store gudinde'.

Disse udvalgte menneskedøtre fungerer som præstinder, og de børn, de føder, er også guddommelige, jf. f.eks. Semele og Dionysos-barnet. Man kan derfor tale om hele tre køn i sølvalderen:

- guddommeligt mandligt (i.e. transcendent, fordi det står bag ved verden)
- kvindeligt
- dødeligt mandligt

Denne inddeling er utrolig vigtig at lægge mærke til, idet den repræsenterer, hvad man kunne kalde det religiøse grundmønster. Skemaet er en nøgle til de fleste myter og vil blive grundigt behandlet i næste artikel i forbindelse med en opdeling af sølvalderen i tidlig og sen sølvalder. Ofte kan man med held begynde sin analyse med at prøve at inndeले personerne i handlingen efter dette rituelle hierarki.

KOBBERALDEREN

Kobberalderen indeholder to epoker: Overgangen fra sølv- til kobberalder, der kendetegnes af heroerne, gudernes afkom med menneskene, og den egentlige kobberalder. Fælles for hele perioden er, at afkommet nu sættes i centrum i modsætning til sølvalderkvindernes negligence af deres børn (jf. Medeas drab på sine sønner).

På overgangen fra sølvalderen udgøres dette afkom af heroerne, der jo af Hesiod betegnes som halvguder. Disse er tydeligvis af guddommelig oprindelse, hvorimod der senere blot er tale om almindelige, dødelige børn. Fokus på afkommet er dog det samme.

Kulturelt set kan man tale om en periode, hvor bysamfundene omkring agerbrugene er blevet så store, at det er nødvendigt at forsvare sit område mod naboerne. Derfor bliver krigerskikkelsen nu central, jf. også Hesiods og Ovids beskrivelser af den krigeriske kobberalder.

Sølvaldermanden med hans kultiske indordning under kvinden ses i dette nye, negative lys som kvindagtig, et syn, som er meget fremherskende i kildematerialet fra antikken. Men i den analytiske læsning af myterne er det vigtigt at huske, at dette netop er kobberalderens (og jernalderens) dom over sølvalderen, ikke sølvalderens egen anskuelse.

Samtidig overtager et nyt, og for den moderne læser velkendt, gudepantheon, nemlig de olympiske guder. Nogle af disse er, som nævnt, dog gamle guder, som blot er rykket med ind i den nye gudegeneration. Zeus & Hera overtager de lokale udgaver af solguden & månegudinden og må siges at være de første store 'fællesguder'.

Af disse to gudeskikkelser indbyrdes forhold kan læses det rolleskifte, som kendetegner kobberalderen. Zeus tager sig alle de jordiske elskerinder, han lyster (gamle månegudinder, hvis mages plads Zeus nu overtager), mens Hera intet andet kan stille op end at surmule og hævne sig. Hun er ham ganske underordnet.

Selv om guden også før var overordnet den guddommeliggjorte kvinde/gudinden, er der sket et skifte i dette forhold. I sølvalderen kan kærligheden og de lænker, den udgør, siges at gå begge veje – gudeparret er (set som guder, dvs. fra menneskenes synsvinkel) ligeværdige. I kobberalderen er kun den underordnede bundet, jf. Heras meget ufrie position. Zeus er ikke på samme måde fanget i deres forhold.

Det samme rolleskifte gør sig gældende blandt menneskene, idet de menneskelige forhold jo netop er en afspejling af de guddommelige (og omvendt): Det kultiske magtforhold mellem kvinde og mand byttes nu om. Kobberalderkvinden er i modsætning til sølvalderkvinden fuldstændig underordnet sin jordiske ægtemand, ja hun har ikke andre, idet kvinders seksuelle omgang med guder fordømmes.

Hvor sølvalderen lægger vægt på hhv. guden & den dødelige kvinde og den guddommeliggjorte kvinde & den dødelige mand, fokuserer kobberalderen på forholdet mellem dødelig mand & dødelig kvinde.

De romerske udtryk *homo Veneris* og *homo Martis*, en *Venus-mand* over for en *Mars-mand*, kan i denne sammenhæng anvendes til at beskrive henholdsvis sølv- og kobberalderens mandstyper. Den romerske tolkning af udtrykkene viser dog endnu et aspekt, nemlig jernalderens dom, idet førstnævnte mand ses i et negativt lys – han er udsvævende, mens sidstnævnte tolkes positivt som en retfærdig mand.

Derfor får kvindens cyklus også gradvist mindre religiøs betydning, og den førhen så dominerende månebaserede kult afløses i dette tidsafsnit af solkult, som er mandligt orienteret. En meget dominerende kult i Grækenland er orphicismen, forstået som en retning snarere end en enkelt homogen kult, der er eksklusivt mandsorienteret.

Den jordiske kvinde holder sig udelukkende til hjemmet og børnene. Et vigtigt

spor, når man skal skelne sølv- fra kobberalderstræk er derfor at se på magtforholdet mellem mand og kvinde i kilderne. Konflikten mellem sølv- og kobberalder taget i betragtning virker det derfor ikke som noget tilfælde, at Ovid i sine *Metamorfoser* lader det være mænader, der sønderriver Orpheus (11.1ff.).

Et centralt eksempel på kobberalderens opgør med sølvalderen er Pandora-myten (findes hos Hesiod i *Værker og dage* vers 42-105 og *Theogonien* vers 565-616). Som navnet angiver, besidder sølvalderkvinden *alle gaver*, idet hun er verdens udspring. Guderne giver hende hver en gave, som feerne ved Torneroses barnedåb.

Hos Hesiod beskrives hun med kobber- og jernalderøjne, nemlig som menneskets straf for, at Prometheus har stjålet ilden fra guderne. Hun er kvinden, der er skyld i verdens fald, og hun bringer, i stedet for alle gaver, alle sorger til verden. Dette sker, fordi hun ikke kan nære sig for at åbne krukken, og kun håbet forbliver tilbage inde i den.

Sølvalderopfattelsen røber sig dog under overfladen, dels i kraft af etymologien i navnet, dels pga. den store umage, guderne gør sig for at frembringe en så smuk og på alle måder fuldendt skabning. Mindre kunne nok have gjort det, hvis tanken udelukkende var på straf, men i kobberalderen vendes tankegangen, således at kvinden er smuk udenpå, men falsk indeni, ganske i tråd med Prometheus' fedtomviklede knogler, der skal narre Zeus.

Hvad der umiddelbart er nemt at tolke som kvindehad, kan på denne måde ses som et kultisk opgør med sølvalderen, hvor det er kvinden, der trækker manden op mod det guddommelige. I kobberalderen trækker hun ham derimod ned.

I semitisk mytologi står også kvinden som den negative hovedperson i syndefaldsmyten, og der skelnes mellem den frygtede sølvalderkvinde Lilith (den første Eva) og kobberalderkvinden Eva. Skikkelsen vidner dog stadig, ligesom Pandora, om sin tidligere højere kultiske status i form af sit navn. Eva – eller på hebraisk Hawwa – betyder *alt levendes moder*.

I stedet for kærlighedsforholdet bindes guder og mennesker i kobberalderen sammen af pagten. Grækerne, der jo var en handelsnation, var f.eks. nødt til at have en pagt med havet, så det ville bære deres skibe. Denne pagtstanke er meget central og kendetegnes (i modsætning til guldalderens venskab mellem jævnbyrdige) ved, at aftalen indgås mellem en overordnet guddom og et underordnet menneske.

Menneskets forhold til guderne kan også beskrives som fjernere og kendetegnet af en begyndende skepticisme. Den er dog ikke – som senere – en tvivl om gudernes eksistens, men den udmønter sig snarere i det umulige i at udgrunde gudernes mening med én. Denne tanke er f.eks. meget fremherskende i de græske tragedier. Mennesket kan ikke se det retfærdige i gudernes handlinger – deres veje er uransagelige, men i og med at man som menneske stadig er underlagt disse, er man nødt til tålmodigt og gudfrygtigt at tåle sin skæbne.

JERNALDEREN

Jernalderen udgør kulturelt set købmændenes tidsalder, som også omfatter det meste af historisk tid. Vi lever ifølge denne tankegang stadig i jernalderen i dag – og Hesiods jeremiade kan således siges også at gælde for os. Hovedparten af det antikke skriftlige materiale tilhører som nævnt denne alder, hvilket er vigtigt at huske i arbejdet med kilderne.

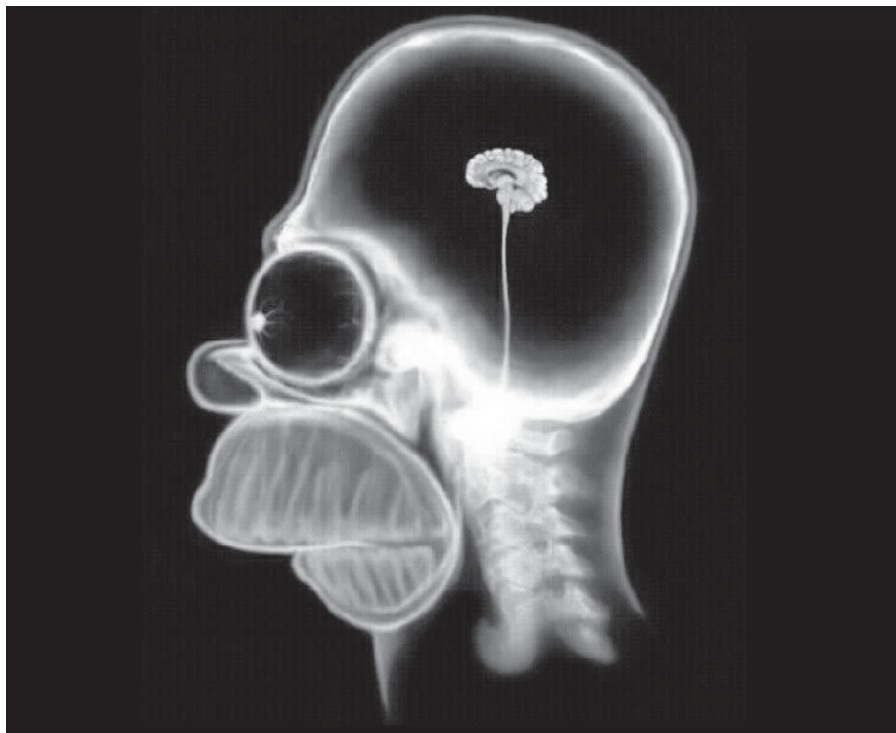
I forhold til kobberalderen, som kendetegnes af pagten og dens opretholdelse, kendetegnes jernalderen af den brudte pagt, hvilket de antikke kilder også lægger stor vægt på. Snuhed og evnen til at snyde andre anses for dyder. I det hele taget er jernalderen kendetegnet ved sammenbruddet af kobberalderens dyder. Den er sidste stop før dommedag.

Odysseus er et oplagt eksempel på en overgangsfigur, idet han står mellem heroernes tidsalder/kobberalderen og jernalderen. På den ene side er han en hero, men på den anden adskiller han sig fra de andre, f.eks. Achilleus og Agamemnon, ved sin snu og 'købmandsmentalitet'.

Altid er han på jagt efter vinding, en opportunist, han ikke søger at lægge skjul på, men åbenlyst stiller til skue. Antikkens syn på Odysseus-skikkelsen var således også overvejende negativt.

Eksempler på jernalderguder er Ares, den rå krigsgud, og Hermes. Sidstnævnte beskrives ofte som Loke-agtig, en snu gud for tyve, røvere og købmænd, men på samme tid bærer han tilnavnet Logios. På græsk betyder logos *ord*, og Logios angiver, at Hermes har ordet i sin magt – han er snild. Ares ser man dog figurere centralt hos Hesiod allerede hos kobberalderens lægten.

Menneskets forhold til guderne bliver endnu fjernere end i kobberalderen. Anskuelsen er nu, at mennesket har opfundet guderne, hvorfor der slet ikke findes nogen skæbne. På overgangen til denne skepticisme (som er en eksistentiel skepticisme i vores moderne forstand af ordet) er opfattelsen, at guderne nok

eksisterer, men at vi slet ikke kan sætte os ind i deres fjerne og anderledes verden, jf. f.eks. den romerske forfatter Lucretius i værket *De rerum natura*, *Om verdens natur*. I stedet må mennesket klare sig ved snedighed. Tidsopfattelsen, der før var cyklisk, bliver i jernalderen lineær.

Et kilde-eksempel på overgang fra kobber- til jernalder er *Iliaden*. Grækernes togt starter i kobberalderen, og Trojas fald, der kan ses som en art Götterdämmerung, indvarsler jernalderen. I kampen om den afdøde Achilleus' våben er det den jernaldersnu Odysseus, der vinder over Ajax og dennes hero-dyder, og hele *Iliadens* beretning kan læses som kampen (dvs. overgangen) mellem kobber- og jernalder.

Handlingen indrammes af to ofre, der er med til at karakterisere perioderne: For at kunne sejle mod Troja er Agamemnon nødt til at ofre sin datter Iphigenia til Artemis, og for at grækerne kan komme hjem må den trojanske prinsesse Polyxena ofres på Achilleus' grav.

Det første offer er et sølvalderoffer (kvindeindvielse i Artemis-kulten) placeret i kobberalderen og derfor anskuet med modvillige kobberalderøjne. Pigen ender dog med frivilligt at gå sin rituelle død i møde og erstattes i sidste øjeblik af en hind, hvorefter hun selv henrives til astraliteten og gudindens tempel.

Polyxena derimod lader sig ikke frivilligt ofre til sin døde, i.e. transcendent, ægtemand Achilleus, men må tvinges til at få halsen skåret over. Temaet 'den døde ægtemand' (se næste artikel) er her anskuet negativt. Mellem de to ofre er sket en udvikling, og jernalderen er indvarslet.

Erwin Neutsky-Wulff selv omtaler første gang selv sin model i *Indføring i RUM* side 57, hvor han kortfattet beskriver aldrene på følgende måde:

“Her [i analysen af myters træk] svarer guldalderen så omtrent til de totemistiske (og lidt senere animistiske) ingredienser, som har at gøre med dyrs og planters ofte ganske menneskelige opførsel. Sølvaldertræk er alt, hvad der har at gøre med hierogami og kærlighedsaffærer mellem guder og mennesker, mens vi fra kobberalderen har beretninger om halvguder, mytiske konger og krige. Guldalderen er Faderens (jægerens) tidsalder, sølvalderen Moderens (bondens), og kobberalderen Barnets (krigerens). Jernalderen er købmændenes.”

Er man interesseret i et eksempel på hans egen analyse af en myte, kan der henvises til samme publikation kap. 14, hvor bl.a. myten om Philomela & Procne gennemgås. Men ellers er *Det overnaturlige* bogen, hvor modellen præsenteres, dog stadigvæk på en fragmenteret måde, som kræver en del af læserens evne til overblik. På www.chresteria.dk under Religion & mytologi > Tekster findes en oversigt med stikord til de forskellige aldre.

Som de, der er kendt med forfatterskabet ved, sammenholder Neutsky-Wulff den religiøse model med den neurologiske, idet religion anskues som værende neurologisk funderet – et udtryk for 'hjernens stofskifte'.

Guldalderen beskrives således som repræsenterende hjernestammen (krybdyr-hjernen, der styrer de helt basale mekanismer, f.eks. åndedrag og hjerteslag). Sølvalderen repræsenteres af det limbiske system (ansvarligt bl.a. for seksualiteten). Kobberalderen sætter cerebrum, de bevidste hjerneprocesser, i centrum, mens jernalderen domineres af en enkelt del af cerebrum, nemlig det præfrontale cortex og dets kausale, rationelle tænkning.

På denne måde kan også neurologien tænkes med ind i tolkningen af myterne. Det bedste vil nok i denne forbindelse være at støtte sig til kabbala og dermed

anskue aldrene som forskellige trin af åndens manifestation ned gennem verden eller som virkelighedens neurologiske tilblivelse.

Næste artikel vil som nævnt se nærmere på sølvalderen, der kan inddeles i hhv. tidlig og sen sølvalder med hvert sit kultiske fokus, samt den Neutzsky-Wulff'ske models forankring i netop denne alder.

consistens totius Cabalæ summam continens, inserendus est tom-Helasi Nqæ est de cabala Hebræorum, et explicatur a folio 289 usq; ad finem

